

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1288500

Geliş Tarihi (Received): 28.04.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 12.10.2023

Online Yayın Tarihi (Published): 30.11.2023

SPORCU ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AHLAKTAN UZAKLAŞMALARI İLE ANTRENÖRLERİNİN ETİK DIŞI DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

Sevim Güllü^{1†}

¹İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Spor Bilimleri Fakültesi, İSTANBUL

Öz: Bu araştırmanın amacı antrenörlerin sporcuları tarafından algılanan etik dışı davranışları ile sporcuların ahlaktan uzaklaşmaları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Örneklemi 327 sporcu üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada katılımcılara demografik bilgiler sorulmuş, ayrıca veri toplama aracı olarak "Antrenörlerin Etik Dışı Davranışları ile İlgili Sporcu Algısı Ölçeği" ile "Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma tekniği olarak nicel araştırma yöntemlerinden betimsel ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi için frekans ve fark testleri (t testi ve ANOVA) yapılmış, ölçekler arasındaki ilişkinin varlığını ve derecesini ölçmek için Korelasyon testi yapılmıştır. Bulgulara göre; erkek sporcular kadın sporculara göre sporda ahlaktan uzaklaşma konusunda daha yüksek düzeyde görüş bildirmişlerdir. Rekreasyon Bölümünde okuyan sporcuların Antrenörlük Eğitimi ile Beden Eğitimi ve Spor bölümlerinde okuyan sporculara göre antrenörlerinin algıladıkları etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma puanları daha yüksek düzeydedir. Milli sporcu olmayan sporcuların milli sporcu olanlara göre, uluslararası başarıları olmayan sporcuların uluslararası başarıları olan sporculara göre antrenörlerinin algıladıkları etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma puanları daha yüksek düzeydedir. Korelasyon tablosuna göre Antrenörlerin Etik Dışı Davranışları ile Sporda Ahlaktan Uzaklaşmaları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna göre; antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışları arttıkça sporcuların ahlaktan uzaklaşma düzeyleri artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Antrenör etik dışı davranış, fair play, sportmenlik, sporda ahlaktan uzaklaşma, sporcu

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ATHLETE UNIVERSITY STUDENTS MORAL DISENGAGEMENT AND THEIR COACHES UNETHICAL BEHAVIORS

Abstract: The purpose of this research is to examine the relationship between the unethical behaviors of coaches perceived by their athletes and the athletes' moral disengagement. In the study, whose sample consisted of 327 university students, demographic information was asked to the participants, and the "Athlete Perception Scale about Coaches' Unethical Behaviors" and the "Scale of Moral Disengagement in Sports" were applied. Frequency and difference tests (t-test and ANOVA) were performed to evaluate the data, and the correlation test was used to measure the existence and degree of the relationship between the scales. According to the findings; male athletes reported a higher level of opinion on moral disengagement in sports than female athletes. Athletes who are students of the Recreation Department have higher scores for their perceived unethical behaviors and immorality in sports than athletes who are students of Coaching Education and Physical Education and Sports. Athletes who are not national athletes have higher scores than those who are national athletes, and those who do not have international achievements have a higher level of perceived unethical behaviors of their coaches and moral disengagement in sports than athletes with international achievements. According to the correlation table, a high level of correlation was found between the two scales. According to this; as the unethical behaviors of the coaches perceived by the athletes increase, the level of the athletes' moral disengagement increases.

Key Words: Coaches unethical behavior, fair play, sportpersonship, moral disengagement in sports, athlete

* Bu çalışma 13-16 Kasım 2019 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sözel sunum olarak sunulmuştur

† Sorumlu Yazar: Sevim Güllü, Doç.Dr., sevim.gullu@iuc.edu.tr

GİRİŞ

İnsanları yasa ve ceza ile yönetirseniz, onlar bir daha yanlış yapmayacaklar,

ancak şeref ve utanma duygularına da sahip olmayacaklardır.

İnsanları erdemle ve ahlak kuralları ile yönetirseniz, o zaman onlar

hem utanma duygusuna sahip olacaklar, hem de doğruyu yapmaya çalışacaklardır.

Konfüçyüs

Toplumsal uzlaşının sağlanması ve bireylerin bir arada güvenle yaşaması için toplumsal etik kurallar hayati öneme sahiptir. Genel olarak tüm toplumlarda olumsuz davranışlar (hırsızlık yapmak, yalan söylemek gibi) etik dışı olarak kabul edilirken, olumlu davranışlar (yardımlaşma, sözünde durmak, dürüstlük gibi) etiğe uygun olarak kabul görülür (Çeviker, 2017). Meslek gruplarında da hem ortak toplumsal etik kurallar geçerlidir hem de her mesleğin kendine özgü etik kuralları vardır.

Meslek etiği ile ilgili olarak etik kod, etik ilke, etik dışı davranış, iş ahlakı, meslek ahlakı gibi kavramların son yıllarda bir hayli fazla kullanıldığı görülmektedir (Certel ve ark., 2018). Meslek etiği belli bir mesleği yapan insanların uymaları gereken kurallar bütünüdür. Her meslek erbabının kendi mesleki etik sınırlarını bilmesi ve buna göre hareket etmesi beklenir (Güllü, 2021). İnsanlar mesleğini yapmalarının karşılığında para kazanırlar, ancak önemli olan bu kazancın hangi yollardan sağlandığı ve mesleki etik ilkelere uygun olup olmadığıdır. İnsanların hırslarına kapılarak, her ne olursa olsun yalnızca kazanç elde etmeyi ve başarmayı hedeflemeleri, bunu yaparken de başkalarının haklarını ihlal etmeleri kabul edilebilir bir durum değildir (Tanrıverdi, 2012). Bu noktada mesleki yeterlilik kapasitesi önem kazanmaktadır. Mesleki yeterlilik; meslek erbabının iş ile ilgili bilgi, beceri ve yetkinliğinin düzeyi kadar evrensel boyutta kabul görmüş ve benimsenmiş değerlere uygun davranmasıyla da ölçülür. Bu nedenle her meslek mensubunun çevresine ve meslektaşlarına saygılı olması ve adil davranması gerekir (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

Meslek etiği kavramının kapsamına yalnızca o mesleği icra eden kişiler (örneğin avukatlar, muhasebeciler, sağlık çalışanları vs) dahil olmakta iken spor etiği/spor ahlakı kapsamına sporun tüm paydaşları dahil olmaktadır. Yönetici ve antrenörler ise sporda lokomotif olmaları nedeniyle özellikle önemlidir. Sporda iyiyi ve kötüyü ne belirler? Başarıya ulaştıran her şey kabul edilmeli midir? Tek amaç “ne olursa olsun kazanmak” mıdır? Madalyalar ve şampiyonluklar kişinin kendine ve çevresine saygısından, evrensel etik ve ahlaki değerlerden, insanlıktan daha mı önemlidir? Sadece kazanmanın öncelendiği, insani değerlerin umursanmadığı bir karşılaşmayı spor olarak adlandırmak ne derece doğrudur? (Tanrıverdi, 2012). Sporu güzelleştiren; sporcuların fair play ilkeleri çerçevesinde davranmaları, kurallara uymaları, birbirlerine ve rakiplerine saygılı davranmalarıdır. Geleneksel Türk sporlarımızdan olan güreş müsabakalarında yüzyıllardır “Üste çıktım diye sevinme, alta düştüm diye yerinme” şeklinde söylenegelen ifade, kültürümüzde sportif başarılar kadar yenilgilerin de olağan karşılanması gerektiğiyle ilgili inanişin önemli bir sembolüdür (Toksöz, 2020).

Sporculara evrensel etik değerlerin kazandırılmasında spor eğitiminin büyük önemi vardır (Tanrıverdi, 2012). Sporcuların evrensel etik ilkelere uygun davranmalarını sağlayan en önemli etkenlerden birisi antrenörleridir. Antrenör sporcunun teknik becerilerinin gelişmesini sağlar, ancak sporcusu için bir öğretmen ve rol model olarak görevi yalnızca teknik bilgileri aktarmak değildir (Karakoç ve ark., 2011). Antrenör, spor bilimcilerinden, spor hekimlerinden ve spor psikologlarından aldığı bilgileri yorumlayıp kendi bilgileri ve tecrübesi ile harmanladıktan

sonra sporcuya aktarmalıdır. Takım ikliminin iyi olmasından ve sporcuların performansının artırılmasından sorumlu olduğunu bilerek davranmalıdır. Sporcusunun antrenman ortamında, müsabaka esnasında ve sonrasında veya başarı/başarısızlık durumunda neler hissettiğini anlayabilmeli ve kendisini sporcusunun yerine koyabilmelidir (Güven ve Öncü, 2012).

Ayrıca antrenör, sporcunun psikososyal gelişiminde doğrudan etkilidir; sporcunun etik ve ahlaki kuralları benimsemesi, sporda kurallara uyması, takım arkadaşlarına ve rakibe saygılı olması konularında sporcusunu yönlendiren kişidir (Güllü, 2018b). Bu nedenle, antrenörlerin etik ilkelere uygun davranmaları sporcuların ahlaki gelişimi açısından son derece önemlidir. Bir antrenörün; mesleki profesyonelliğe ve sorumluluk duygusuna sahip olması, doğru ve dürüst davranışlar sergilemesi, sporun karşılıklı iyi niyet ve centilmenlik çerçevesinde gerçekleştirilmesi için elverişli zemini oluşturmaya katkı sağlaması gerekmektedir (Dolaşır, 2014).

Sporda insani olmayan tutum ve davranışların önüne geçmenin yolu etik değerleri benimsemek ve buna uygun davranmaktan geçer. Böylece spor araç olmaktan çıkar, gerçek işlevine kavuşur (Özbek, 1999). Sporun devamlılığı ve gelişmesinde bir hayli önemi olan antrenörlerin meslek etiği ilkelerine uyma düzeylerini saptamak, spordaki etik dışı davranışlar konusunda antrenörlerin pozisyonunu belirlemek için önem arz etmektedir (Kayır ve Özbek, 2021). Çünkü antrenörlerin etiğe uygun olmayan davranışlarının, sporcuların fair play ekseninden kayması gibi yansımaları olabilmektedir.

Fair play kavramı ahlak, centilmenlik, sportmenlik, adalet, hoşgörü, vicdan, dayanışma, barış, iyimserlik, nezaket, haysiyet, saygı, anlayış gibi yüce değerlerin tamamını kapsayan bir anlama sahiptir. Toplumda etik ve ahlaki değerlerin insanları harç gibi bir arada tutma özelliğine sahip olması gibi; sporda fair play kavramı da sporcuların birbirlerine, rakiplerine ve sporun diğer tüm paydaşlarına (antrenör, hakem, seyirci, medya mensupları) saygı duymaları, sporun kurallarına uymaları özellikleri sayesinde sporda barış, kardeşlik, dayanışmayı arttırır. Fair play ve olimpizm yaklaşımı olmadan yapılan spor karşılaşmalarının gittikçe saldırganlaşan ve vahşileşen bir görüntü sergilemeleri kaçınılmaz olacaktır. Sporun, fiziksel aktivite ve egzersizin yaygınlaşması için en başta seyir zevkinin artırılması gerekir, bunun yolu da fair play ruhunun yaygınlaştırılmasından geçmektedir (Güllü, 2021).

Ancak, sporda kasıtlı olarak rakip oyuncuya zarar vermek/yaralamak, hile yapmak ya da kötü bir faule misilleme yapmak gibi olumsuz sosyal davranışlar maalesef yaygındır. Bu tür davranışlara neden olan koşullar, çoğunlukla bunların kabul edilebilirliğiyle ilgili yargıları etkiler. Örneğin rakibine kasıtlı olarak faul yapan bir sporcu, eğer eylemi tahrik sonucu gerçekleştirilmemişse bu davranışındaki sorumluluğunu kabullenebilir. Fakat, bu tür bir davranış, rakibin saldırgan bir ihlaline tepki olarak ortaya çıkarsa, sporcu kışkırtıldığı gerekçesiyle yaptığı eylemin haklılığını savunabilir. Birtakım araştırmalar bu tür savunmaların sporda ortaya çıktığını ve sporcuların antisosyal davranış sıklığına ilişkin çıkarımları olabileceğini göstermektedir (Boardley ve Kavussanu, 2008).

Diğer taraftan, ahlâk dışı davranışlar sergileyen kişiler bir taraftan utanç ve suçluluk gibi hislere kapılabilmektedir. Bireyler bu hislerin kendilerinde yarattığı olumsuz etkilerinden kaçınmak için değişik psikolojik mekanizmalar geliştirmektedir; ahlaktan uzaklaşma bunlardan birisidir (Sheikh ve Janoff-Bulman, 2010; Uzun ve ark., 2021).

Bandura' ya (1991) göre, insanların kusurlu bir davranış sergilediklerinde, olumsuz duygular gelişmesi ihtimali vardır. Böyle bir ihtimali sezindiklerinde bu kusurlu davranışlardan

vazgeçmektedirler. Ancak bazen insanlar bazı psikolojik manevraları kullanarak bu duygusal tepkilerin azalmasını sağlayabilirler (Boardley ve ark., 2018; Şenel ve ark., 2020). Kişi kendi ahlaki standartlarına aykırı bir davranışta bulunduğu anda kendini kınamayı devre dışı bırakarak kendince davranışlarını meşrulaştırır (Boardley ve Kavussanu, 2011). Böylelikle fair playden sapmanın yol açtığı psikolojik rahatsızlıktan kurtulmak için kendini rahatlatan ve kayıran bir zemin hazırlamış olur.

Bandura (1991) ahlaki davranışın nasıl düzenlendiği ve işlediğine dair bir süreç tasvir etmiştir. Bandura' nın varsayımına göre; bireyler, bir davranışın başkaları üzerinde olumlu ya da olumsuz sonuçları olup olmadığına bağlı olarak gurur ya da suçluluk gibi duygular yaşayabilir. Örneğin, bir futbolcu rakibine zarar veren bir hamleden sonra suçluluk hissedebilir. Bu tür duyguları yaşamakla gelecekteki davranışların düzeltileceği düşünülür; bu sayede olumsuz etkilere yol açan davranış motivasyonu azaltırken, olumlu sonuçlanan davranışlar için motivasyon artar. Bununla birlikte, bu tür duygular ahlaki davranışları düzenlemesine rağmen, insanlar yine de ahlak dışı eylemlere girişebilirler. Bandura' ya göre "ahlaki çözülme/ahlaktan uzaklaşma" olarak bilinen 8 psikosoyal manevra vardır ve bunların ayırıcı kullanımı bireylerin olumsuz sonuç yaşamadan kuralları ihlal etmelerine imkan verir; bu da gelecekteki olumsuz davranışların sınırlandırılmasını azaltır. Ahlakтан uzaklaşmanın 8 mekanizması aşağıda açıklanmıştır (Bandura, 1999; Boardley ve Kavussanu, 2008).

- **Ahlaksızlığı haklı çıkarma/ahlaki gerekçeleştirme:** Kusurlu davranışların bilişsel olarak yeniden yapılandırılarak övgüye değer davranışlara dönüştürülmesini içerir. Burada, ihlal edici davranışın önemli bir toplumsal ya da ahlaki bir amacı elde etmeye yönelik olduğunu göstermek suretiyle, bu davranışın kabul edilebilir olduğu inancı yaratılır.
- **Örtmeceli etiketleme:** Kabahatli davranışların zarar verici olduğunu bilinçli şekilde gizleyen bir dil kullanılır. Söylenildiğinde ayıplanma ihtimalinden dolayı bazı kavramların yumuşatılarak dile getirilmesidir.
- **Avantajlı karşılaştırma:** İhlal edici davranışların daha çok kınanması gereken davranışlarla karşılaştırılarak önemsiz olduğunun gösterilmesidir, böylece kusurlu bazı davranışlarla ilgili önemsizmiş algısı oluşturulur.
- **Sorumluluğun başkasına yüklenmesi:** İnsanların yaptıkları davranışların sorumluluğunu almaktansa, bunu baskı altında yaptıklarını söylemeleri ve sorumluluğu başka insanlara yüklemeleridir.
- **Sorumluluğun yayılması:** Grupça ortaklaşa hareket edilen durumlarda; iş bölümü yapılması ve topluca karar alma yoluyla bireysel sorumluluktan kaçınmaktır.
- **Sonuçların çarpıtılması:** Kınanması gereken davranışların olumsuz sonuçlarının bilişsel olarak minimize edilmesi veya bundan kaçınılmasıdır.
- **İnsanlıktan çıkarma:** Rakiplerin insani yönlerini kötülemeleri ve onlara canavarca özellikler atfetmeleri yoluyla kendileri ile rakipleri arasındaki benzerliğin azaltılmasıdır.
- **Suçta mazeret bulma:** İnsanların, eylemlerini karşı tarafın kışkırtmasıyla gerçekleştirdiklerini söylemeleridir.

Literatürde antrenörlerin etik dışı davranışları etik iklim (Şirin ve ark., 2020), saldırganlık ve öfke davranışları (Güvendi ve Keskin, 2020), sporda ahlaktan uzaklaşma (Güçlüöver ve Sarıkol, 2022) konuları ile; sporda ahlaktan uzaklaşma ise, zihinsel dayanıklılık (Eroğlu ve ark., 2020), güdüsel iklim (Sarı ve Deryahanoğlu, 2019), güdüsel iklim ve karar verme (Türksoy ve ark., 2019), narsizm (Matosic ve ark., 2018), prososyal ve antisosyal davranışlar (Şenel, 2020) konuları ile ilişkilendirilerek incelenmiştir.

Orhan ve Salman (2021), antrenör-sporcu ilişkisi ile prososyal (sporda prososyal davranışlar kısaca fair play ve sportmenliğe uygun davranışlar olarak adlandırılır) ve antisosyal (sporda antisosyal davranışlar kısaca fair playe ve sportmenliğe aykırı davranışlar olarak adlandırılır) davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, antrenör-sporcu ilişkisinin prososyal davranışları arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Sporcu üniversite öğrencileri (Güllü, 2018b) ve boksörler (Güllü ve ark., 2021) üzerinde yapılan araştırmalarda da antrenör-sporcu ilişkisi ile fair play davranışları arasında pozitif yönde ilişki olduğu belirtilmiştir.

Diğer taraftan; Güllü (2018a), futbolcular üzerinde yaptığı araştırmasında antrenör-sporcu ilişkisi ile takıma yönelik antisosyal davranışlar arasında negatif yönlü ilişki bulmuştur. Avustralyalı çocuk sporcular üzerinde yapılan bir araştırmaya göre sporcular; antrenörleri yalan söylerse, kendilerinin de yalan söylemelerinin de kabul edilebilir durum olduğu düşüncesine sahiptirler (Doyle ve Bussel, 2018). Şenel (2020)' in araştırmasının bulgularına göre sporda antisosyal davranışlar arttıkça ahlaktan uzaklaşma da artarken, prososyal davranışlarla negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Boardley ve Kavusnu (2008) araştırmalarında benzer şekilde; sporda ahlaktan uzaklaşmanın rakipleri yaralamak ve oyunun kurallarını çiğnemek gibi antisosyal davranışlarla pozitif yönde; sakatlanan rakiplere yardım etmek, rakipleri tebrik etmek gibi prososyal davranışlar ile negatif yönde ilişki olduğunu ispat etmişlerdir. Akoğlu ve arkadaşları (2019)'na göre; sporda ahlaktan uzaklaşma sporcuların sportmenlik yönelimlerini ve fair play davranışlarını azaltmaktadır. Hızla değişen günümüz dünyasında evrensel etik değerlerin korunması gerekliliği her geçen gün daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Literatürde fair play, sporda etik, spor ahlakı temalı yayınların sayısının gün geçtikçe arttığı gözlemlenmektedir. Ancak literatürde antrenörlerin etik dışı davranışları ile sporcuların ahlaktan uzaklaşmaları arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu nedenle; antrenörlerin sporcuları tarafından algılanan etik dışı davranışları ile sporcuların ahlaktan uzaklaşma ilişkisinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Araştırmanın problemi:

Antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma arasında ilişki var mıdır?

Araştırmanın alt problemleri:

Antrenörlerin etik dışı davranış algısı katılımcıların cinsiyeti, bölümü, sınıfı, millilik durumu, uluslararası başarılarının olmasına göre alt boyutlar bazında anlamlı farklılık göstermektedir.

Sporda ahlaktan uzaklaşma katılımcıların cinsiyeti, bölümü, sınıfı, millilik durumu, uluslararası başarılarının olmasına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada araştırma modeli olarak nicel araştırma yöntemlerinden betimsel ve ilişkisel tarama tekniği kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen katılımcılar oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme, ana kütle içerisinden seçilecek örnek kesimin araştırmacının yargılarınca belirlendiği tesadüfi olmayan örnekleme yöntemidir.

Kolayda örneklemede veriler, ana kütlede en kolay, hızlı ve ekonomik şekilde toplanır (Malhotra, 2004: 321, Aaker ve ark., 2007: 394, Zikmund, 1997: 428; Haşiloğlu ve ark., 2015). Tamamı sporcu (atletizm, badminton, basketbol, bilek güreşi, bocce, boks, buz hokeyi, masa tenisi, futbol, güreş, halter, hentbol, judo, karate, kick boks, masa tenisi, muay tai, taekwando, tenis, voleybol) olan 327 katılımcının 101'i kadın, 226' sı erkektir. Katılımcılar İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa ve Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültelerinde öğrenim görmektedir; spor deneyim ortalaması 6,5 yıldır; mevcut antrenörleriyle çalışma süreleri ortalaması 2,7 yıldır. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		n	%
Okul	İÜC-Spor Bilimleri Fakültesi	135	41,3
	Fırat Üniversitesi-Spor Bil. Fak.	192	58,7
	Toplam	327	100
Cinsiyet	Kadın	101	30,9
	Erkek	226	69,1
	Toplam	327	100
Kaç yıldır bu sporu yapıyorsunuz (Sporculuk deneyimi)	1-5 yıl	69	21,1
	6-10 yıl	172	52,6
	11 yıl ve üzeri	86	26,3
	Toplam	327	100
Kaçınıcı sınıftasınız	1.sınıf	58	17,7
	2.sınıf	31	9,5
	3.sınıf	81	24,8
	4.sınıf	157	48
	Toplam	327	100
Bölüm	Antrenörlük Eğitimi	183	56
	Beden Eğitimi ve Spor	82	25,1
	Rekreasyon	62	19
Milli sporcu musunuz	Toplam	327	100
	Evet	84	25,7
	Hayır	243	74,3
Uluslararası başarılarınız var mı	Toplam	327	100
	Evet	77	23,5
	Hayır	250	76,5
	Toplam	327	100

Tablo 1'e göre katılımcıların %41,3 (n=135)' ü İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Spor Bilimleri Fakültesi, %58,7 (n=192)'si Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi öğrencisi; %30,9 (n=101)'u kadın, %69,1(n=226)' i erkek; %21,1 (n=69) 1-5 yıl, %52,6 (n=172)' sı 6-10 yıl, %26,3 (n=86)' sı 11 yıl ve üzeri spor deneyimine sahip; %17,7 (n=58)'si 1.sınıf, %9,5 (n=31)' i 2.sınıf, %24,8 (n=81)' i 3.sınıf, %48 (n=157)'i 4.sınıf öğrencisi; %56 (n=183)'sı Antrenörlük Eğitimi, %25,1 (n=82)'i Beden Eğitimi ve Spor, %19 (n=62)'u Rekreasyon Bölümü öğrencisi; %25,7 (n=84)' si milli sporcu, %23,5 (n=77)'i uluslararası başarıları olan sporculardır.

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı'nın 2023/161 nolu kararıyla onaylanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Antrenörlerin Etik Dışı Davranışları ile İlgili Sporcu Algısı Ölçeği: Güven ve Öncü (2012) tarafından geliştirilen ölçek 5' li likert tiptedir. 1 "hiç katılmıyorum", 5 "tamamen katılıyorum" şeklinde puanlanmıştır. Ölçek 19 maddeden üç faktörden oluşmaktadır. 10 maddeli faktör 1 "antrenör-sporcu ilişkisi", 5 maddeden oluşan faktör 2 "sportmenlik boyutu"; 4 maddeden oluşan faktör 3 ise "kişilik özellikleri boyutu" dur. Ölçekteki maddelerin tümü olumsuz anlam

taşımakta olup, ölçekten alınan yüksek puanlar antrenörlerin etik dışı davranışlarıyla ilgili sporcu algısının yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği: Boardley ve Kavussanu. (2008) tarafından geliştirilen ve Gürpınar (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek 8 maddeli ve tek faktörlüdür. 1 “hiç katılmıyorum”, 7 “tamamen katılıyorum” olmak üzere 7’li likert tiptedir. Sporda ahlaktan uzaklaşma tutumlarını ölçmeye yönelik maddelerin tümü olumsuz anlam taşımakta olup, ölçekten alınan yüksek puanlar sporcuların daha fazla oranda ahlaktan ayrıldıkları anlamına gelmektedir.

Ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Ölçek puan değerleri

Alt Boyutlar	N	Ort	Ss	Orijinal Ölçekteki Güvenirlik Katsayıları (Cronbach Alpha)	Mevcut Araştırma Güvenirlik Katsayıları (Cronbach Alpha)
Antrenörlerin Etik Dışı Davranışları					
Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu	10	2,306	0,993	0,900	0,937
Sportmenlik alt boyutu	5	1,939	0,951	0,820	0,866
Kişilik özellikleri alt boyutu	4	2,076	1,096	0,800	0,892
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği	8	2,733	1,356	0,777	0,876

Tablo 2’de toplanan verilerden elde edilen sonuçlara bakıldığında, hem Antrenörlerin Etik Dışı Davranışları Ölçeği alt boyutları hem de Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği için güvenilirlik katsayıları (cronbach alpha) yüksek sayılabilecek ve/veya kabul edilen değerlerin üzerindedir.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi için; SPSS 20 yardımıyla istatistiki analiz yapılmıştır. Araştırmaya katılanların demografik bilgilerinin dağılımlarının belirlenmesi için yüzde (%) ve frekans (f) yöntemleri kullanılmıştır. Sınamlı farklılıkların belirlenmesi için iki faktörlü değişkenler için t testi, üç ve daha fazla faktörlü değişkenler için ANOVA testi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi ise $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Ayrıca ölçekler arasındaki ilişkilerin tespitinde Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin tablolar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Cinsiyet değişkenine göre antrenörlerin etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeklerine ilişkin t testi sonuçları

	cinsiyet	n	ort	Ss	t	p
Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu	Kadın	99	2,174	,0958	-1,765	0,790
	Erkek	221	2,386	1,008		
Sportmenlik alt boyutu	Kadın	99	1,806	,910	-1,773	0,770
	Erkek	221	2,010	,973		
Kişilik özellikleri alt boyutu	Kadın	99	1,979	1,028	-1,072	0,284
	Erkek	221	2,123	1,139		
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği	Kadın	99	2,338	1,314	-3,578	0,000
	Erkek	221	2,920	1,357		

Tablo 3'e göre antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışlar ölçeği alt boyutları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğine katılımlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasında; Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeğinde ($t=-3,578$; $p=0,000$); erkek katılımcılar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışlar ölçeğinin antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutunda ($t=-1,765$; $p=0,790$), sportmenlik alt boyutunda ($t=-1,773$; $p=0,770$) ve kişisel özellikler alt boyutunda ($t=-1,072$; $p=0,284$) cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. Bölüm değişkenine göre antrenörlerin etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeklerine katılıma ilişkin ANOVA testi tablosu

		n	ort	Ss	df	F	p	Gruplar Arası Farklar
Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu	Antrenörlük Eğitimi	183	2,306	,970	2	1,747	0,176	
	Beden Eğitimi ve Spor	82	2,172	,996				
	Rekreasyon	62	2,483	1,046				
	Toplam	327	2,306	,993				
Sportmenlik alt boyutu	Antrenörlük Eğitimi	183	1,937	,921	2	7,321	0,001	3>1,2
	Beden Eğitimi ve Spor	82	1,682	,8192				
	Rekreasyon	62	2,283	1,095				
	Toplam	327	1,939	,951				
Kişilik özellikleri alt boyutu	Antrenörlük Eğitimi	183	2,102	1,094	2	3,006	0,051	3>1
	Beden Eğitimi ve Spor	82	1,853	1,018				
	Rekreasyon	62	2,294	1,164				
	Toplam	327	2,076	1,096				
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği	Antrenörlük Eğitimi	183	2,728	1,353	2	8,523	0,000	3>1,2
	Beden Eğitimi ve Spor	82	2,343	1,138				
	Rekreasyon	62	3,264	1,467				
	Toplam	327	2,733	1,356				

Tablo 4 antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışlar ölçeği alt boyutları ile sporcuların ahlaktan uzaklaşmalarına katılım ortalamalarının bölüm değişkenine göre anlamlı

bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunu göstermektedir. Analizde grup ortalamaları arasındaki farklar şu şekildedir; spormenlik alt boyutunda ($F=7,321$; $p=0,01$) Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin Antrenörlük Eğitimi Bölümü ile Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrencilerine göre; kişilik özellikleri alt boyutunda ($F=3,006$; $p=0,05$) Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin Antrenörlük Eğitimi Bölümü öğrencilerine göre; sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğinde ($F=8,523$; $p=0,00$) Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin Antrenörlük Eğitimi Bölümü ile Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrencilerine göre daha yüksek puan verdikleri saptanmıştır. Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutunda bölüm değişkenine göre anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($F=1,747$; $p=0,176$).

Tablo 5. Milli sporcu olup olmama durumuna göre antrenörlerin etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeklerine ilişkin t testi sonuçları

Milli sporcu musunuz		n	ort	Ss	t	p
Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu	Evet	80	2,023	,9497	-3,124	0,002
	Hayır	240	2,420	,994		
Sportmenlik alt boyutu	Evet	80	1,807	,826	-1,512	0,132
	Hayır	240	1,994	,995		
Kişisel özellikler alt boyutu	Evet	80	1,859	1,033	-2,059	0,040
	Hayır	240	2,152	1,122		
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma	Evet	80	2,201	1,091	-4,721	0,000
	Hayır	240	2,919	1,406		

Tablo 5'e göre antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışlar ölçeği alt boyutları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğine katılımlarının milli sporculuk değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasında; antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutunda ($t=-3,124$; $p=0,002$); kişisel özellikler alt boyutunda ($t=-2,059$; $p=0,04$) ve sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğinde ($t=-4,721$; $p=0,00$) anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark her alt boyutta milli olmayan katılımcılar lehinedir. Sportmenlik alt boyutunda ise anlamlı fark bulunamamıştır ($t=-1,512$; $p=0,132$).

Tablo 6. Uluslararası başarısının olup olmama durumuna göre antrenörlerin etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeklerine ilişkin t testi sonuçları

Uluslararası başarılarınız var mı		n	ort	Ss	t	p
Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu	Evet	74	1,994	,993	-3,263	0,001
	Hayır	246	2,419	,978		
Sportmenlik alt boyutu	Evet	74	1,789	,890	-1,625	0,105
	Hayır	246	1,995	,974		
Kişisel özellikler alt boyutu	Evet	74	1,851	1,094	-2,027	0,043
	Hayır	246	2,147	1,103		
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği	Evet	74	2,356	1,186	-3,038	0,003
	Hayır	246	2,855	1,401		

Tablo 6'ya göre antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışlar ölçeği alt boyutları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğine katılımlarının uluslararası başarılarının olup olmaması değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasında; antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutunda ($t=-3,263$; $p=0,001$); kişisel özellikler alt boyutunda ($t=-2,027$; $p=0,043$) ve sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğinde ($t=-3,038$; $p=0,003$) anlamlı fark bulunmuştur. Bu fark her alt boyutta uluslararası başarısı olmayan katılımcılar lehinedir. Sportmenlik alt boyutunda ise anlamlı fark bulunamamıştır ($t=-1,625$; $p=0,105$).

Tablo 7. Antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışlar ölçeği alt boyutları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğine ilişkin korelasyon testi sonucu

		1	2	3	4
	r	1			
Antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu	P				
	N				
	r	,672**	1		
Sportmenlik alt boyutu	P	,000			
	N	327			
	r	,698**	,731**	1	
Kişisel özellikler alt boyutu	P	,000	,000		
	N	327	327		
	r	,501**	,607**	,511**	1
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği	P	,000	,000	,000	
	N	327	327	327	

Tablo 7' ye göre; antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu ve sporda ahlaktan uzaklaşma arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ($r=0,501$; $p=0,00$); sportmenlik alt boyutu ve sporda ahlaktan uzaklaşma arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ($r=0,607$; $p=0,00$); kişilik özellikleri alt boyutu ve sporda ahlaktan uzaklaşma arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ($r=0,511$; $p=0,00$) ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Buna göre araştırmanın problemi ve alt problemlerine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur;

Araştırmanın problemi:

Antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma arasında ilişki var mıdır?

Yanıt: İlişkinin varlığı kanıtlanmıştır, antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma arasında pozitif yönde ilişki vardır.

Araştırmanın alt problemleri:

Alt problem cümlesi: Antrenörlerin etik dışı davranış algısı katılımcıların cinsiyeti, bölümü, sınıfı, millilik durumu, uluslararası başarılarının olmasına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Yanıt: Antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışları bölüm değişkenine göre sportmenlik alt boyutu ile kişilik özellikleri alt boyutunda; milli olmasına göre antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu ile kişilik özellikleri alt boyutunda, uluslararası başarısının olmasına göre antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu ile kişilik özellikleri alt boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir.

Alt problem cümlesi: Sporda ahlaktan uzaklaşma katılımcıların cinsiyeti, bölümü, sınıfı, millilik durumu, uluslararası başarısının olmasına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Yanıt: Sporda ahlaktan uzaklaşma katılımcıların cinsiyet, bölüm, milli olması, uluslararası başarısının olmasına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışları ölçeği alt boyutlarının ortalamalarına bakıldığında en düşük puanın sportmenlik alt boyutunun (ölçekte örnek soru: antrenörüm kazanmak için bizlerden hile yapmamızı ister) ($x=1,939$) olduğu görülmektedir. Antrenörlerin müsabakalarda nasıl hile yapılacağını öğretmesi ve sporculardan hile yapmasını istemesi, sporcularını doping almaya teşvik etmesi, sportmenliğin ve fair playin önemine inanmaması ile ilgili sporcu algısının düşük sayılacak düzeyde olması ve antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutu (ölçekte örnek soru: antrenörüm sporcuların problemlerine kulak asmaz) ($x=2,306$), ile kişilik özellikleri alt boyutuna (ölçekte örnek soru: antrenörüm yalan konuşur) ($x=2,076$) verilen yanıtların da ortalamasının altında değer alması sevindirici bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca antrenörlerinin algılanan etik dışı davranışlarının sporcu algısına göre düşük olmasının, antrenörlerin sporcu öğrenciler üzerinde olası olumsuz etkilerinin de daha az olacağı şeklinde yorumlanabilir.

Diğer taraftan; sporcuların ahlaktan uzaklaşma konusundaki görüşleri ($x=2,733$) düşük sayılacak düzeydedir. Sporcuların; kuralları esnetmenin dengeleri eşitlemenin bir yolu olduğu, şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırılabilceği, eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakeme yalan söylemelerinin kabul edilebileceği, antrenörü tarafından rakibi sakatlamak için teşvik edilen sporcuların suçlanmaması gerektiği, sporcuların birbirlerini aşağılamalarının gerçekte kimseye zarar vermeyeceği, kötü bir davranışa maruz kalmış sporcuların genelde bunu hak edecek bir şey yaptıkları ile ilgili inançları düşük düzeydedir (ölçek ifadelerinden yola çıkarak yorumlanmıştır).

Sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğine erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre daha yüksek düzeyde görüş bildirmişlerdir. Diğer deyişle, erkek katılımcıların sporda ahlaktan uzaklaşma ortalamaları daha yüksektir. Kadınların toplumda genel ahlaki normlara daha fazla uymaları gerektiği ile ilgili beklentinin olmasının, onların bunu içselleştirmelerinin bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmaların birçoğu bu sonucu destekler niteliktedir. Eroğlu ve ark. (2020), Kağan ve Yazıcıoğlu (2021), Gümüşgül ve Ersoy (2021), Turan (2020) da benzer sonuçlar bulmuştur. Akoğlu ve ark. (2019) cinsiyet değişkenine göre sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamakla birlikte erkek katılımcıların ahlaktan uzaklaşma düzeylerinin kadın katılımcılara göre daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşmışlardır. Sukys (2013), üniversite sporcuları üzerinde yaptığı araştırmasında sporda ahlaktan uzaklaşma ile hile yapmayı meşrulaştırma ilişkisini teyit etmiştir, erkek katılımcıların hile yapmaya daha fazla eğilimli olduklarını saptamıştır. Fransız erkek futbolcular üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; sporda ahlaktan uzaklaşma ile sporcuların antisosyal davranışları arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur (Traclat ve ark., 2011).

Rekreasyon Bölümü öğrencileri; Antrenörlük Eğitimi ile Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrencilerine kıyasla gerek antrenörlerinin algıladıkları etik dışı davranışlar gerekse sporda ahlaktan uzaklaşma için daha yüksek düzeyde görüş bildirmişlerdir. Bu noktada üniversitelerin eğitim müfredatlarında etik, ahlak, fair play temalı derslerin gerekliliğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde spor bilimleri müfredatında bu dersler seçmeli değil zorunlu olarak okutulmalıdır. Rekreasyon bölümleri ülkemizde, spor bilimlerinin diğer bölümlerine kıyasla daha geç eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamış bir bölümdür. Birçok üniversitede henüz yeni

açılmakta ve müfredat çalışmaları yürütülmektedir. Bölümlerin kurulduğu andan itibaren yapılandırılması sürecinde tüm dersler ve içerikleri dikkatle seçilmelidir.

Milli sporcu olmayan katılımcıların milli sporcu olan katılımcılara göre; uluslararası başarısı olmayan katılımcıların uluslararası başarısı olan katılımcılara göre antrenörlerinin algıladıkları etik dışı davranışlar alt boyutları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeğine verdikleri yanıtların daha yüksek düzeyde olması gibi bir sonucun çıkması ise sporun disiplini ile açıklanabilir. Milli sporculuk seviyesine ulaşmış bir sporcunun fair play anlayışının da daha yüksek olması, beklenen ve aynı zamanda sevindirici bir sonuçtur. Güven ve Öncü (2012) de araştırmalarında; antrenörlerinin etik olmayan davranışlarını milli olmayan sporcuların milli olan sporculara göre daha olumsuz olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Korelasyon tablosuna göre; antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Antrenörlerin sporcular tarafından algıladıkları etik dışı davranışlar arttıkça sporda ahlaktan uzaklaşma da artmaktadır. Bu ilişkinin varlığı ve düzeyi bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Antrenörün özellikle sportmenlik alt boyutu ile sporda ahlaktan uzaklaşma orta derecede ilişkilidir. Onu antrenörün kişilik özellikleri alt boyutu izlemektedir. Bu iki alt boyuta kıyasla daha düşük düzeyde ilişkili bulunan alt boyut antrenör-sporcu ilişkisi alt boyutudur. Bu sonuçlar, antrenörün sporcular üzerinde başarı ve hedef konusunda evrensel etik değerlerin zedelenmesi pahasına zorlayıcı oldukları zaman, sporcuların fair play ekseninden saptıkları ve bu durumda ahlaktan uzaklaşma yönünde eğilim gösterdiklerine işaret etmektedir. Bu durum sporcuların bu tür durumlarda kendilerini kınama hissinden, kendilerini kayırarak soyutlamaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, sporcularına rol model olan antrenörün, onların sorunlarıyla da ilgilenmesi ve çalışma barışı için elverişli zemin hazırlamada başrolde olması beklenirken, onların sorunlarını görmezden gelmesi sporcuların ahlaktan uzaklaşmalarına yol açabilmektedir. Ring ve Hurst (2019) İngiltere’ de bireysel ve takım sporcuları üzerine yaptıkları araştırmalarında, ahlaktan uzaklaşmanın doping kullanma olasılığını attırdıklarını belirlemişlerdir. Etik dışı liderlik davranışlarının kişiliğin karanlık yönü olarak tanımlanan narsizm ile pozitif yönlü ilişkili olduğunu gösteren bir çalışma da mevcuttur (Blair ve ark., 2017).

Sonuç olarak antrenörlerin etik dışı davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Bu araştırma; fair play ve spor etiği kavramlarının önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Etikten sapma azaldıkça ahlaktan uzaklaşma mekanizmalarına da gerek kalmayacaktır.

Bundan hareketle geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır.

Üniversitelerin spor bilimlerinden mezun olan öğrenciler antrenör, beden eğitimi öğretmeni, spor yöneticisi, rekreasyon uzmanı olmaktadır. Eğitimin temel amaçlarından birisi bireylerde olumlu yönde davranış değişikliği yaratılmasını sağlamaktır. Spor ahlakına inanan kişiler toplumda ve spor ortamlarında sportmenlik, centilmenlik, fair play gibi yüce davranışlarda bulunurlar. Spor bilimlerinden mezun olan öğrencinin spor ahlakını içselleştirmiş olmaları toplumların gelişimi için son derece önemlidir. Mezun olduklarında hitap edecekleri kitle üzerindeki etkilerinin önemi nedeniyle yüksek öğretim müfredatında fair play, etik, ahlak temalı derslerin zorunlu olması sağlanmalıdır.

Lisansüstü eğitim müfredatına da fair play, spor etiği ve ahlakı temalı dersler mutlaka eklenmelidir. Bu alanda yeni araştırmalar yapılması, yüksek lisans ve doktora tezlerinin yazılması teşvik edilmelidir.

Öğrencilerin, çocukların, gençlerin fair playi içselleştirmelerini sağlayacak araştırma ve uygulama projeleri geliştirilmeli; çıktıkları Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi kurumlarla paylaşılmalıdır. Sosyal projeler yoluyla spor etiği ve ahlakı, fair play konusundaki farkındalığın artırılması sağlanmalıdır. Ülkemizde fair play konusunda en aktif, istikrarlı ve kurumsal faaliyet yürüten organ Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Fair Play Komisyonudur. Ulusal ve uluslararası düzeyde uzun yıllardır “fair play ruhu” nu aşılama yönelik yürüttükleri etkinliklerin takip edilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca federasyonlar, kulüpler de bu konuyu sıcak gündem maddesi olarak değerlendirmeliler ve konuyla ilgili seminerler, paneller, eğitimler yoluyla bu konunun dinamik kalmasını sağlamalıdır.

Bu araştırmada erkeklerin sporda ahlaktan uzaklaşmaya meyilli olmaları literatürle uyumlu bir sonuç olarak değerlendirilmekle birlikte, ilkokuldan itibaren her düzeye uygun fair play eğitimleri yerleştirilerek sporda ahlaktan uzaklaşma en aza indirilebilir. Milli sporcu olan, uluslararası başarısı olan katılımcıların sporda ahlaktan uzaklaşmaya daha az eğilimli olmaları durumu örnek alınarak altyapı sporcularından elit sporculara kadar her yaş ve düzeyde fair play ruhu ve bilinci aşılanmaya çalışılmalıdır.

Bu araştırmada antrenörlerin sporcular tarafından algılanan etik dışı davranışları ve sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri spor deneyim yılı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Bundan sonraki araştırmalarda bu değişkenin etkileri ölçülmelidir, anlamlı fark çıkması durumunda yapılacak yorumların faydalı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın farklı özelliklere sahip gruplarda yapılması da öneriler içerisinde.

KAYNAKLAR

- Akoğlu H.E., Ayyıldız, E., & Sunay, H. (2019). Uluslararası spor organizasyonlarına katılan sporcuların sporda ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik davranışlarının incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 329-340.
- Bandura, A., (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 193-209.
- Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of moral thought and action. In W. M. Kurtines, J. L. Gewirtz (Eds.), *Handbook of moral behavior and development* (Vol. 1, pp. 45-103). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Blair, C.A., Helland, K., & Walton, B. (2017). Leaders behaving badly: the relationship between narcissism and unethical leadership. *Leadership & Organization Development Journal*, 38(2), 333-346.
- Boardley, I.D., & Kavussanu, M. (2011). Moral disengagement in sport. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 4(2),93-108.
- Boardley, I. D., & Kavussanu, M. (2008). The moral disengagement in sport scale–short. *Journal of Sports Sciences*, 26(14), 1507-1517.
- Boardley, I.D., Smith, A.L., Mills, J., Grix, J., Wynne, C., & Wilkins, L. (2018). Development of moral disengagement and self-regulatory efficacy assessments relevant to doping in sport and exercise. *Psychology of Sport and Exercise*, 36, 57-70.
- Certel, Z., Alkış, A., & Gürpınar, B. (2018). Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin antrenör ve sporcu gözüyle değerlendirilmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 223-231.

Çeviker, A (2017). *Bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin, antrenörlük meslek etik ilkelere uyma düzeylerinin belirlenmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dolaşır, S. (2014). Spor Etiği. (Editörler: Selçuk Atak ve Serdar Kenan Gül), *Meslek Etiği Kavramları* (İçinde), Ankara: Adalet Yayınevi.

Doyle, F. L., & Bussey, K. (2018). Moral disengagement and children's propensity to tell coached lies. *Journal of Moral Education, 47*(1), 91-103.

Eroğlu, O., & Ünveren, A., Ayna, Ç., & Müftüoğlu, N.E. (2020). Spor bilimleri fakültesindeki öğrencilerin sporda zihinsel dayanıklılık ve sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi, 4*(2), 100-110.

Güçlüöver, A., & Sarıkol, E. (2022). *Sporda Ahlaktan Uzaklaşma: Antrenörlerin Etik Dışı Davranışlarının Etkisi*. Ankara: Akademisyen Yayınevi.

Güllü, S. (2018a). Futbolcuların Prososyal ve Antisosyal Davranışları ile Antrenör -Sporcu İlişki Düzeylerinin İncelenmesi. 3.Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi. Mardin, Türkiye.

Güllü, S. (2018b). Sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 16*(4), 190-204. DOI: 10.33689/spormetre.482295

Güllü, S. Yıldız S.M., & Saydam,H.M. (2021). Boksörlerin antrenör-sporcu ilişkisinin fair play davranışlarına etkisinin incelenmesi. *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES), 7*(2), 00-510.

Gümüşgül, C., & Ersoy, A. (2021). Moral disengagement in sports: A study on young turkish athletes. *Turkish Journal of Sport and Exercise / Türk Spor ve Egzersiz Dergisi, 23*(3), 384-389.

Gürpınar, B. (2015). Sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği kısa formunun Türk kültürüne uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 13*(1), 57-64.

Güven, Ö., & Öncü, E. (2012). Antrenörlerin etik dışı davranışları ile ilgili sporcu algısı ölçeğinin geliştirilmesi. *SPORTMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, X*(2), 67-75.

Güvendi, B., & Keskin, B. (2020). Sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranış algısına göre saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 5*(2), 134-145.

Haşiloğlu, S.B., Baran, T., & Aydın, O. (2015). Pazarlama araştırmalarındaki potansiyel problemlere yönelik bir araştırma: Kolayda örnekleme ve sıklık ifadeli ölçek maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi, 1*(1), 19-28.

Kağan, M., & Yazıcıoğlu M.M. (2021). Üniversite öğrencilerinde ahlaki uzaklaşma tutumunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDER), 6*(1), 1-11.

Karakoç, Ö., Yüksek, S., Aydın, A.D., Karakoç, B., Yetiş, Ü., & Baydil, B. (2011). Milli takım düzeyindeki erkek judocuların kulüp antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*(1), 321-332.

Kayır, B., & Özbek, O. (2021). Antrenörlerin meslek etiği davranışlarına ilişkin antrenör ve sporcu görüşleri. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 1-12.

Malhotra, N. K. (2004). *Marketing Research an Applied Orientation, 4. Edition*, Pearson Prentice Hall, New Jersey.

Matosic, D., Ntoumanis, N., Boardley, I. D., & Sedikides, C. (2018). Narcissism, beliefs about controlling interpersonal style, and moral disengagement in sport coaches. *International Journal of Sport and Exercise Psychology, 18*(5), 592-606.

- Orhan, S., & Salman, M.N. (2021). Genç futbolcularda antrenör-sporcu ilişkisinin ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişkisi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 334-355.
- Özbek, O. (1999). Sporda etik dışı davranış alanları ve etik ilkeler. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. IV(4), 38-50.
- Ring, C., & Hurst, P. (2019). The effects of moral disengagement mechanisms on doping likelihood are mediated by guilt and moderated by moral traits. *Psychology of Sport & Exercise*, 40, 33-41.
- Sarı, İ., & Deryahanoğlu, G. (2019). Sporculardan ahlaktan uzaklaşmanın güdüsel iklim ve sporcuların önem verdikleri özellikle ile ilişkisi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4), 91-104.
- Sheikh, S., & Janoff, R. (2010). Tracing the self-regulatory bases of moral emotions. *Emotion Review*, 2(4), 386-396.
- Suksy, S. (2013). Athletes' justification of cheating in sport: relationship with moral disengagement in sport and personal factors. *SPORTAS Nr. 3(90)*, 70-77.
- Şenel, E. (2020). Triadic relationships between interpersonal, pro/anti-social behaviors, and moral disengagement in team sports. *The Sport Journal*, 23(40).
- Şenel, E., Yıldız, M., & Yıldırım, İ. (2020). Sporda ve egzersiz ortamında doping kullanımına ilişkin ahlaktan uzaklaşma ve özdüzenleyici yeterlik ölçeklerinin Türk kültürüne uyarlanması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 25(3), 255-269.
- Şirin, Y.E., Metin, M., & Bilir, P. (2020). Sporcuların etik liderlik ve etik iklim algılamaları: Kahramanmaraş amatör futbol liglerinde bir araştırma. *Journal of Politics, Economy and Management (JOPEM)*, 3(1), 75-85.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
- Toksoz, İ. (2020). Dürüst ve adil yarışmanın Rodoplarda da yaşatılan derin izleri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(2), 82-99.
- Traclet, A., Romand, P., Moret, O., & Kavussanu, M. (2011). Antisocial behavior in soccer: A qualitative study of moral disengagement. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 9(2), 143-155.
- Tuncel, S., & Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin meslek eğitimi ilkeleri nelerdir? Nasıl ölçülür? Ölçek geliştirme: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VII(4), 159-168.
- Turan, S. (2020). Okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sporda ahlaktan uzaklaşma durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 8-19.
- Türksoy Işım, A., Güvendi, B., & Toros, T. (2019). Amatör lig futbolcularında sporda ahlaktan uzaklaşma, güdüsel iklim ve karar verme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(1), 54-62.
- Uzun, R. N., Karakuş, K., Barut, Y., & Çebi, M. (2021). Sporda ahlaksal değerler: fair play. *Rol Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 93-102.
- Zikmund, W. G. (1997). *Business Research Methods*, 5. Edition, The Dryden Press, Orlando.